

Wizja czy rzeczywistość? – renesans biblioteki.

Z biblioteką, rozumianą jako instytucja kultury potrzebna społeczeństwu, odwiedzana, lubiana i ceniona, są same dylematy i problemy. Sprowadzają się do trzech sfer mglistych i niepewnych:

Po pierwsze, co to jest nowoczesna biblioteka i jakie oczekiwania musi spełniać? Tu nie wystarczy najpiękniejsza architektura i najnowocześniejsza technika. Biblioteka musi zaoferować coś, co napełni ją życiem. Więc co, jeśli w społeczeństwie pozycja książki się chwieje, a dostęp do globalnej sieci informacyjnej jest coraz szerszy?

Po drugie, jeśli już powstanie wizja wymarzonej biblioteki, barierą w jej urzeczywistnieniu sięgającą zenitu jest kasa miejska, a ściśle jej niedostatek. Wobec setek nie rozwiązanych problemów i związanych z tym wydatków w mieście, biblioteka nie jest priorytetem. Wiedzą o tym wszyscy bibliotekarze i nie tylko. Trzeba wyobraźni i determinacji władz samorządowych, żeby forsować inwestowanie w bibliotekę.

Po trzecie, jeśli mówimy o obiekcie bibliotecznym, który jest nowoczesny dziś, to miejmy świadomość, że przez wiele lat musi sprostać próbie czasu oraz zachodzących zmian kulturowych i cywilizacyjnych. Dla biblioteki sprowadzać się one będą do możliwości gromadzenia i udostępniania zbiorów – a może bardziej zasobów myśli ludzkiej zapisanych na różnych nośnikach i w różnych technologiach. Futurologia w tym zakresie też jest mglista.

Marzenia o bibliotece w Jaworznie były prozaiczne. Ten i ów, tu i ówdzie, od czasu do czasu, mniej lub bardziej śmiało – ze wskazaniem na mniej, mówił, że „by się przydała”, bo stara ciasna i kiepska, a czytelnictwo duże.

I latami nie było odwagi do wyłożenia prawdziwych pieniędzy (czyli dużych) na prawdziwy obiekt (czyli i duży, i nowoczesny). Owszem zdarzały się prośby, takie pozorowane ruchy dotyczące adaptacji lub rozbudowy jakiegoś budynku, które spełzły na niczym. Więc problemy bibliotekarzy sprowadzały się do marzeń o poprawie warunków lokalowych i komputeryzacji procesów bibliotecznych. To ostatnie marzenie stopniowo dało się realizować własnymi siłami.

Sprawy ruszyły z kopyta po wyborach samorządowych w końcu 2002 roku. Nowe władze uznając sens budowy biblioteki umieściły zadanie w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym, zapewniając finansowanie z budżetu miasta, przy jednoczesnych staraniach o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej.

Wypadki potoczyły się w sposób nadzwyczaj korzystny dla Biblioteki. Bibliotekarze opracowali założenia funkcjonalno-użytkowe nowego obiektu zgodnie z najnowszymi tendencjami i standardami dla bibliotek.

Wizja nowoczesnej biblioteki poszybowała wysoko. Przedstawione założenia zostały zatwierdzone bez zmian i ograniczeń.

Dokonano wyboru najkorzystniejszej z możliwych lokalizacji obiektu, w samym rynku. Ogłoszono ogólnopolski konkurs architektoniczny na projekt, dzięki czemu do wyboru było 13 projektów. Zawrót głowy. Zespół złożony z sędziów konkursowych SARP, przedstawicieli władz miejskich i dyrektora biblioteki rozstrzygnęli konkurs, kierując zwycięski projekt do realizacji.

Pamiętam moment, kiedy kolejny raz analizowałem plany i prace konkursowe, gdy uświadomiłem sobie, że rozwiązania architektoniczne wewnątrz, które oglądam, są idealnym odzwierciedleniem wizji funkcjonalno-użytkowej budynku, jaką zgłosiłem do konkursu i czymś więcej wizji, z której architekt-artysta stworzył dzieło sztuki. Ten właśnie projekt Wojciecha Podleskiego i Iwony Niesporek-Zwarycz został zrealizowany przez PBOiUT „Śląsk”.

Został zrealizowany dzięki niezłomności prezydenta miasta Pawła Silberta forsującego budowę pomimo krytycznych ataków o wydatkowanie blisko 20 mln zł.

Efekt był szokujący zaparł dech w piersiach. Z zewnątrz dystyngowane piękno architektury, szkło i klinkier wkomponowane w starodrzew, powściągliwy detal i tektonika fasady, zajęły południową pierzeję rynku, nadając mu nowy wizerunek. Budynek posadowiony jest na planie trzech przenikających się kostek. Wewnątrz wieloprzestrzenne rozwiązania, otwarcie na wszechobecną zieleni i na miasto, elegancja wykończenia, estetyka i przyjemna kolorystyka. Obiekt piękny i przyjazny. Dla użytkownika nie ma klamek i korytarzy po wejściu do budynku cała jego przestrzeń jest otwarta. Działy funkcjonalne wydzielone są przez „kostkowy” układ budynku oraz aranżację mebli i wyposażenia.

Obiekt zdobył nagrodę w konkursie na najlepszą przestrzeń publiczną w województwie śląskim w 2008 r.

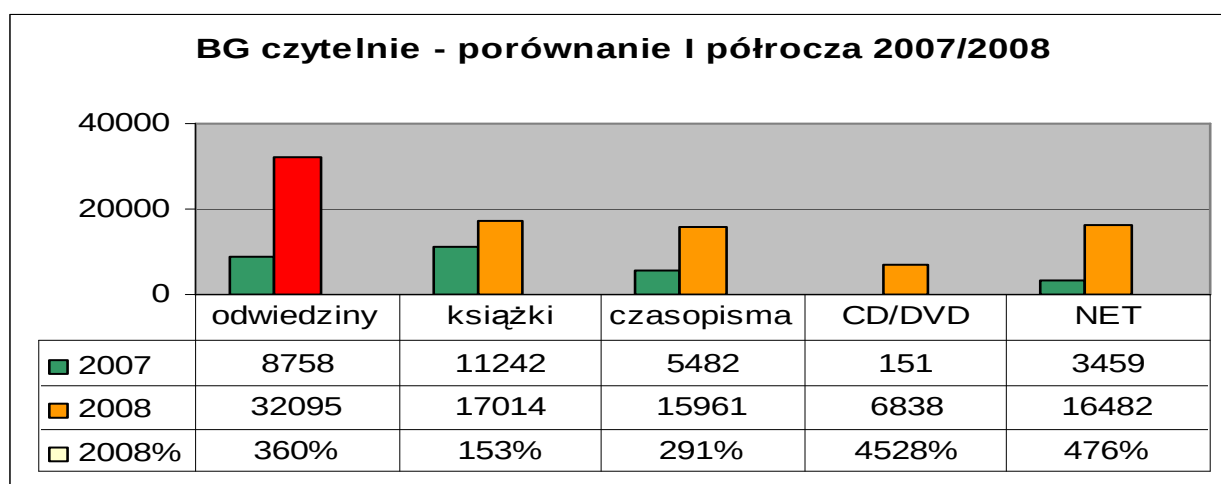
W rankingu bibliotek publicznych woj. Śląskiego (ponktowana jest ilość czytelników, ilość udostępnionych zbiorów i ilość zakupionych książek w przeliczeniu na 100 mieszkańców) Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworznie od lat znajdowała się w czołówce, systematycznie pnąc się do góry i za 2007 rok zajęła I miejsce. Są to sumaryczne wyniki Biblioteki Głównej oraz 16 filii bibliotecznych.

Po oddaniu do użytku nowego gmachu, Biblioteka stała się ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i umysłowego w mieście, jest miejscem spotkań i przedmiotem dumy mieszkańców. Porównując wyniki działalności w starych i nowych warunkach (pierwsze półrocze 2007 i analogiczny okres 2008) można wysnuć tylko jeden wniosek: w Jaworznie nastąpił renesans biblioteki w szerokim znaczeniu tego słowa.

Ilość czytelników wypożyczających na zewnątrz wzrosła o 57%, ilość odwiedzin o 76%, wypożyczonych książek o 32%.

Zupełnie niebywałe zjawiska związane są z korzystaniem z czytelni. W nowej siedzibie, w porównaniu do starej, jest to poziom 360%.

Warto zwrócić uwagę na blisko pięciokrotny wzrost ilości osób korzystających z internetu, trzykrotny z czasopism oraz 45-krotny wzrost ilości korzystających z filmów i programów edukacyjnych. Znakiem czasów jest także to, że korzystający z czytelni w niemal równej mierze korzystają z książek, gazet i czasopism oraz Internetu. Mylący może być relatywnie niższy poziom wykorzystania płyt CD/DVD, gdyż z wielu zapisanych na nich programów i dokumentów w salkach projekcyjnych korzysta jednocześnie wiele osób. Skalę zmian ilustruje poniższe zestawienie.

Uzupełnieniem oferty dla użytkowników biblioteki jest atrakcyjny program imprez i spotkań. W każdym tygodniu jest ich ponad 20, a miesięcznie uczestniczy w nich ok. 2 500 osób.

Tradycyjnie Biblioteka organizuje spotkania z wybitnymi pisarzami, naukowcami, twórcami. Prowadzone są tematyczne cykle spotkań: obrzędy i obyczaje w różnych krajach i kulturach, sztuka nowoczesna, nasze zdrowie, podróże, zawody przyszłości i in. W każdym dniu tygodnia prowadzone są konwersatoria językowe na co najmniej dwóch poziomach umiejętności: poniedziałek z angielskim i kolejne dni z niemieckim, rosyjskim, francuskim, włoskim aż po sobotę z hiszpańskim. Komputerowy survival (dla grupy 30-osobowej) rozrósł się do 5 grup w tygodniu. Ruszył cykl nocnych spotkań dla dorosłych „Noc z literaturą i filmem”. Co trzy tygodnie odbywa się wernisaż malarstwa, grafiki, fotografii wystawy można oglądać codziennie w godzinach pracy Biblioteki. Działają kluby filmowe i kluby książki. Biblioteka organizuje i współorganizuje konkursy literackie i filmowe, przeglądy, wydaje magazyn kulturalny „Margines” redagowany przez młodzież licealną i studentów.

W sumie każdy znajdzie coś dla siebie. W ostateczności barek kawowy, znajomych i niepowtarzalną atmosferę.

W mojej ocenie wizja nowoczesnej biblioteki i marzenie o tym, by tętniła życiem, stała się możliwa dzięki skumulowaniu w jedną całość wielu czynników.

- 1.** Piękny, zachęcający do odwiedzenia budynek, położony w centrum miasta, przy głównych ciągach komunikacyjnych. Do biblioteki można się wybrać umyślnie, ale jeszcze łatwiej wstąpić przy okazji, gdyż tak jak z budynku widać żyjące miasto, tak z ulicy widać, co dzieje się w bibliotece. Znaczenie ma także nieskrępowana możliwość przemieszczania się wewnątrz budynku i korzystania z pomocy bibliotekarza (lub nie – do zbiorów jest swobodny dostęp), a jedyne bramki kontroli elektronicznej znajdują się przy wyjściu. Elementami wpływającymi na komfort przebywania w obiekcie jest klimatyzacja, zastosowane dźwiękochłonne materiały budowlane, szybka winda w szklanym szybie, systemowe, estetyczne oznakowanie działów i zbiorów, miejsca do odpoczynku, a także wysoki standard sanitariatów (łącznie z przewijakiem dla niemowląt), bufet kawowy i in.

2. Dobre zaopatrzenie w materiały biblioteczne i wysoki poziom zakupu nowości: roczny zakup 19,4 książki na 100 mieszkańców, prenumerata 220 tytułów gazet i czasopism, oferta 3 500 filmów i programów CD/DVD, a także dostęp do komputerów i Internetu bez oczekiwania, możliwość korzystania z sal kinowych.
3. Atrakcyjna, zróżnicowana oferta kulturalna, edukacyjna oraz wielość imprez „okołobibliotecznych”, co powoduje, że Biblioteka jest autentycznym miejscem spotkań, a zarazem miejscem modnym, troszkę elitarnym i prestiżowym. Atrakcyjność obiektu podnosi wkomponowanie w przestrzeń biblioteczną galerii wystawowej oraz kilku miejsc wystawienniczych przy ciągach komunikacyjnych.
4. Nasycenie urządzeniami i systemami technicznymi, dającymi możliwość korzystania z różnorodnych dokumentów elektronicznych.

System komputerowy, audiowizualny oraz inne systemy niskonapięciowe wspomagające funkcjonowanie obiektu skonfigurowane są w chłodzonej serwerowni, w której pracuje 9 serwerów o różnym przeznaczeniu i postawionych na różnym oprogramowaniu. Szerokopasmowy internet doprowadzony jest światłowodem. Serwerownia obsługuje 125 komputerów stacjonarnych i 10 laptopów znajdujących się w Bibliotece Głównej oraz sieć rozległą obejmującą 14 filii bibliotecznych, w których pracuje ok. 55 komputerów.

Komputery w Bibliotece Głównej mają następujące przeznaczenie i lokalizację (poza komputerami do celów administracyjnych):

- Do opracowania zbiorów oraz na stanowiskach obsługi czytelników – od 2006 r. działa komputerowy system rejestracji wypożyczeń w Bibliotece Głównej, stopniowo wprowadzany jest w filiach.
- 15 (różne miejsca w budynku) jest terminalami serwera katalogu komputerowego SOWA, obejmującego zbiory książkowe, audio, multimedia, kartoteki zagadnieniowe, wykaz czasopism całej sieci bibliotecznej. Od 2005 r. katalog dostępny jest w Internecie.
- 60 służy czytelnikom jako stanowiska internetowe, edytory tekstu oraz przeglądarki zbiorów CD/DVD. Zlokalizowane są w czytelni komputerowej oraz czytelni naukowej i oddziale dla dzieci.

Taki rozkład umożliwia jednocześnie korzystanie ze zbiorów książkowych, roczników czasopism, Internetu, komputerowych programów edukacyjnych i zbiorów filmowych.

- Dodatkowo 6 komputerów z osłoną kokpitową podłączonych jest do serwera multimediiów, na którym znajduje się ok. 300 filmów (ekranizacje arcydzieł literackich i filmy wybitne). Użytkownik może przeglądać zeskanowane okładki i przyciśnięciem spacji załączyć wybrany film nie wkładając płyty i nie angażując obsługi.
- Kilka komputerów ma specjalne przeznaczenie i oprogramowanie: system prawny, program dla osób niewidomych i niedowidzących i in.
- Z każdego komputera można przesłać wybrane pliki do stanowiska reprografii w celu wydruku lub zapisania na nośniku cyfrowym. Na stanowisku obsługi multimediiów książki audio wgrywane są osobom niewidzącym na czytniki.
- Każdy użytkownik otrzymuje komputer „czysty”, gdyż po każdym użyciu automatycznie przywracany jest do ustawień fabrycznych. Internet jest filtrowany – niedostępne są strony nieobyczajne i niedozwolone prawem.

5. System audiowizualny, współdziałający z siecią komputerową. Biblioteka posiada trzy sale projekcyjne: audytorium na 50-70 miejsc (ma dwie szklane ściany, które jednym przyciskiem są automatycznie zasłaniane) oraz dwie salki kinowe: na 30 i 12 miejsc. Sterowanie systemem audiowizualnym może się odbywać indywidualnie w każdej sali lub centralnie ze stanowiska obsługi multimediiów, co znakomicie usprawnia obsługę spotkań i projekcji. Niezależnie od tego w rejonie holu i galerii znajduje się mobilne nagłośnienie i sprzęt DVD z wielkoekranowym telewizorem LCD na potrzeby organizowanych tam imprez. Identyczny odtwarzacz DVD i telewizor LCD znajdują się w wydzielonej sali (do zajęć głośnych) oddziału dziecięcego.

6. Niezwykle wygodna dla czytelników jest wypożyczalnia. Jest możliwie blisko wejścia głównego. Dochodzi się do niej mijając z jednej strony bufet kawowy, z drugiej katalogi tradycyjne i elektroniczne oraz miejsca do odpoczynku. Stanowisko obsługi jest „wyspą” otoczoną ladami, wewnątrz której znajdują

się regały jezdne przesuwane dotknięciem palca w przycisk sensorowy. W zasięgu kilku kroków bibliotekarz ma do dyspozycji 15 tysięcy książek najczęściej poszukiwanych. Można ominąć „wyspę” z każdej strony i samemu przeszukiwać zbiory wypożyczalni. Ułatwieniem dla czytelnika jest przejrzysty system tablic informacyjnych na alejkach i regałach. Ułatwieniem jest dodatkowe oświetlenie regałów, rzucające światło na grzbiety książek. W głębi, między zbiorami są terminale katalogu komputerowego, by w razie potrzeby czytelnik nie musiał wracać do katalogów głównych.

Przed stanowiskami wypożyczeń, w najpiękniejszym architektonicznie miejscu, znajdują się miejsca do odpoczynku, w których można przejrzeć wybrane książki przed decyzją o wypożyczeniu.

7. Czytelnia naukowa i oddział dla dzieci mają wspólne cechy.

Dwie ściany zbliżonych do kwadratu pomieszczeń zajmują ogromne szyby na całą wysokość pomieszczeń, co daje nadzwyczajną ilość naturalnego światła oraz piękne widoki na otaczającą budynek zielen i fragmenty miasta. Regały ze zbiorami ulokowane są od środka pomieszczeń do ciemniejszego narożnika, natomiast obszerne stanowiska czytelnicze umieszczone są wzdłuż okien. Daje to czytelnikowi poczucie ogromnej przestrzeni, a rzut oka na miasto lub drzewa przynosi odprężenie. Miejsca do pracy są wygodne i obszerne, dają możliwość rozłożenia wielu książek i jednoczesnego korzystania z komputera. Umożliwiają pracę zespołową. Do pracy grupowej przygotowane są odrębne stanowiska wydzielone regałami.

Natomiast w oddziale dziecięcym zajęcia głośne odbywają się w specjalnej sali o odpowiednich parametrach akustycznych.

8. Swego rodzaju enklawą uwolnioną od komputerów i innych urządzeń technicznych jest klubowa czytelnia czasopism. Wygodne fotele, 220 tytułów gazet i czasopism po które można sięgnąć, szklane ściany z widokiem na trzy strony świata zachęcają do przebywania.

9. W budynku, który ma 3200 m² powierzchni, Miejska Biblioteka Publiczna zajmuje 2 600 m², a 600 m² zlokalizowanych na II piętrze udostępnia Filii Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej. Biblioteki zachowują odrębność organizacyjną, natomiast dla czytelników jest to ogromna wygoda.

10. Sądzę, że na przychylną atmosferę społeczną wokół Biblioteki ma wpływ to, że spełnia oczekiwania społeczne i zaskakuje nowymi pomysłami.

Wszystkie wymienione powyżej czynniki wpłynęły i wpływają na to, że Miejska Biblioteka Publiczna stała się ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i intelektualnego w Jaworznie. To jest renesans biblioteki. Pomimo znakomitych warunków lokalowych i technicznych nie byłby on możliwy bez kwalifikacji i serca wkładanego przez pracowników.

Nowy budynek ma wiele rozwiązań i systemów technicznych usprawniających funkcjonowanie i dających możliwości rozwojowe w przyszłości. Posiada podłogi techniczne, umożliwiające wprowadzanie nowych instalacji. W wielu miejscach, w podłogach, zainstalowane są kasety z doprowadzoną instalacją elektryczną i strukturalnym okablowaniem komputerowym, co umożliwia w razie potrzeby natychmiastowe podpinanie nowych urządzeń.

Budowa została dofinansowana kwotą ponad 13 mln zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Jacek Maro
Dyrektor MBP w Jaworznie